

# Voorwoord

Op donderdag 19 oktober jongstleden kwamen de huidige *Groniek*-redactie, oud-redacteuren en andere genodigden bijeen in het Van Swinderen Huys te Groningen om het vijftigjarig bestaan van dit tijdschrift te vieren. Het avondvullende programma stond geheel in het teken van het begrip dat tevens op de omslag van dit nummer staat: nostalgie. Voor dit thema is gekozen omdat nostalgie tegenwoordig vooral in een slecht daglicht staat, maar het ook een fenomeen is waar vrijwel iedereen bekend mee is. Nostalgie is sterk verbonden met de manier waarop mensen zich verhouden tot het verleden – een verhouding die voor alle historici, en daarmee ook voor *Groniek*, een belangrijk onderwerp van onderzoek is. Als een geïdealiseerde perceptie van een tijd die voorgoed voorbij is, kan nostalgie ons immers zoveel vertellen over de aard van de tijd waarin deze gevoelens van verlangen tot stand komen.

Tijdens het lustrumsymposium hebben alle sprekers op uiteenlopende wijze een perspectief geboden op wat nostalgie betekent en hoe het ons kan helpen om het verleden te begrijpen. De eerste lezing werd verzorgd door Frank Ankersmit, die deze avond niet alleen aanwezig was als befaamd historicus maar ook als één van de eerste *Groniek*-redacteuren en trouw redactieraadlid voor lange tijd. Na zijn lezing over de temporele dimensie van nostalgie en de paradox die hierin verscholen ligt, werden workshops gegeven door Pamela Pattynama, Jacqueline Klooster en Hellen Kooijman over respectievelijk Tempo Doeloe-nostalgie, nostalgie in de oudheid en nostalgie naar de Koude Oorlog. De avond werd afgesloten door een bijzonder vraaggesprek tussen historicus Tom Schuringa en voormalig hoogleraar, oud-diplomaat en voormalig minister-president Dries van Agt. De redactie gelooft met dit succesvolle symposium – net als met al onze voorgaande 213 uitgaven – het primaire doel van *Groniek* te hebben gediend, dat sinds 1992 ons colofon siert: een bijdrage leveren aan ‘het debat zonder einde’ dat de geschiedschrijving heet.

Uiteraard refereert het thema ‘nostalgie’ ook aan de gevoelens die onvermijdelijk boven komen drijven bij het vieren van een tiende lustrum. De grote opkomst van oud-redacteuren tijdens het symposium bewees niet alleen dat *Groniek* in een lange traditie staat, maar ook dat men zich hier blijkbaar nog op een bepaalde manier verbonden mee voelt. Voor hen zal ons

vijftigjarig bestaan waarschijnlijk een zweem van zogenaamde ‘persoonlijke nostalgie’ meebrengen: het plotselinge besef dat hun redactietijd alweer zo lang geleden is. Binnen de recente redactie(s) kunnen we wellicht beter spreken van een ‘collectieve nostalgie’: een verlangen naar de beginjaren van Groniek. Die hebben we zelf natuurlijk niet meegemaakt, maar die stellen we ons graag voor als de hoogtijdagen van papieren tijdschriften, toen er nog taboes waren om doorbroken te worden en Instagram en Facebook geen vereisten waren om relevant te blijven. Misschien wel het meest typerend hiervoor zijn de verhalen die altijd aan de nieuwe redactieleden worden verteld over de prachtige, enorme villa aan de Heresingel waar Groniek in haar beginjaren gevestigd was. Dan kijken we met weemoed rond in ons huidige kantoor van hooguit elf vierkante meter met systeemplafond, witgekalkte muren en tl-verlichting.

Het nummer dat u nu in handen heeft, sluit aan bij het lustrumsymposium. Sommige artikelen zijn een uitwerking van een gegeven lezing, andere artikelen zijn een aanvulling op reeds besproken perspectieven. De scheiding tussen themagedeelte en het supplement zoals die in andere nummers bestaat is in dit nummer minder duidelijk aanwezig. Alle artikelen sluiten op een bepaalde manier aan bij het thema nostalgie. Het openingsartikel correspondeert met de openingslezing van Frank Ankersmit. Ankersmit onderzoekt in zijn artikel waar het raakvlak tussen geschiedenis en nostalgie ligt. Hij betoogt aan de hand van kleurrijke voorbeelden dat nostalgie niet zozeer een verlangen is naar het verleden, maar juist naar een plek van tijdloosheid waar het onderscheid tussen verleden, heden en toekomst niet wordt ervaren.

Jacqueline Klooster en Inger Kuin analyseren in het tweede artikel de manier waarop nostalgie in de oudheid werd ingezet als politiek middel. Alvorens in te gaan op specifieke voorbeelden beschrijven zij de oorsprong en betekenis van het woord ‘nostalgie’ in Odysseus’ onstillbare verlangen naar Ithaka. Vervolgens behandelen Klooster en Kuin de verankeringsstrategieën van keizer Augustus na de Romeinse burgeroorlogen van de eerste eeuw voor Christus aan de hand van het begrip *anchoring innovation*.

Engelsman Thomas Spence (1750-1814) vormt het onderwerp van het derde artikel. De ideeën van Spence over gemeenschappelijk landbezit in Engeland worden in dit artikel door Alastair Bonnett beschreven als ‘nostalgisch radicaal’. Bonnett stelt dat het gedachtegoed van Spence in de late negentiende en vroege twintigste eeuw op een misplaatste manier

gebruikt is ter versterking van de socialistische beweging.

Het modern en het nostalgische aspect van ontdekkingsreizen hebben het idee omtrent ontdekkingen gevormd sinds de late achttiende eeuw. Michael Robinson laat in zijn artikel zien dat de combinatie van deze facetten leidde tot bepaalde paradoxen. Ontdekkingsreizigers bestempelde hun expedities als bewijs van de vooruitgang van civilisatie, ook al storten zij zich in avonturen die zij zelf neerzetten als een uitweg uit de samenleving. De relatie tussen nostalgie en futuristische visies op ontdekkingsreizen begon af te brokkelen in het midden van de twintigste eeuw toen ontdekkingsreizigers werden geconfronteerd met zulke extreme omstandigheden dat ze hun eigen omgeving moesten nabootsen. Het gedachtegoed van nostalgie bestaat nog steeds voort in een wereld van extreme avonturen.

Het supplement van dit nummer sluit zoals gezegd nauwer aan bij het themagedeelte dan gewoonlijk. Het supplement opent met de 'Hoog van de Toren', waarin redacteurs Carmen Burgio en Ingwer Walsweer terugblikken op het verleden van studentenbladen en onderzoeken ze de rol die deze studentenbladen gedurende de tijd van hun bestaan hebben ingenomen in de academische wereld.

De laatste jaren wordt er steeds meer aandacht besteed aan historische dramaserieën. In de rubriek 'Discordia' gaat Peter Rietbergen in op hoe er door middel van zogenoemde 'taiga drama's' in Japan aandacht wordt besteed aan het verleden. In zijn artikel maakt Rietbergen een vergelijking tussen Japan en Westerse landen.

In de rubriek 'Persoonlijkheden' bespreekt Gandolfo Cascio de met nostalgie doordrenkte werken en levens van drie dichters in ballingschap: Ovidius, Dante en Mandelstam. Onderzocht wordt hoe hun historische context en hun persoonlijke toestand als banneling hun werk beïnvloedde. Hierbij wordt aandacht besteedt aan wat Cascio de "conversation among writers" heeft genoemd, waarbij wordt onderzocht hoe deze dichters, die eeuwen na elkaar leefden, met hun werk in een dialoog met elkaar lijken te geraken en duidelijk op elkaar inhaken.

Het supplement sluit af met een interview met Annegreet van Bergen. Naar aanleiding van haar boek *Gouden Jaren* hebben twee redacteurs Van Bergen geïnterviewd over de nostalgie die er bestaat bij de oudere generaties naar de jaren vijftig en zestig.

De redactie van *Groniek* wenst u veel leesplezier toe.